

KP priekšsēdētāja Skaidrīte Ābrama: Beigsim sēt cenu kāpuma gaidas Jaunajā gadā

Publicēts: 03.01.2017.

Kaut arī gada nogalē ir pašsaprotamas sarunas un prognozes par Jaunā gada tendencēm valstī, tomēr bez ievēribas nevar atstāt publiskajā telpā radīto bezatbildības burbuli par cenu kāpumiem vienā vai otrā nozarē. Gluži kā korī cits citu pārspēdami, atsevišķu pārtikas industrijas un pat Agroresursu un ekonomikas institūta pārstāvji skandināja (un droši vien vēl turpinās to darīt):

“2017.gadā mūs gaida neizbēgams cenu pieaugums dažādās pārtikas produktu grupās”. Tādējādi tikai turpinot sēt cenu kāpuma gaidas publiskajā telpā, kurā katra šāda ziņa var izraisīt nevēlamu lavīnas efektu.

Gluži kā Jaunā gada salūts ar līdzīgu vēstījumu klajā nācis arī Latvijā lielākā piena produktu pārstrādes uzņēmuma "Food Union" stratēģijas un biznesa attīstības viceprezidents Normunds Staņēvičs, sakot: ja 2016.gadā Latvijas patērētājs baudīja ļoti lētus piena produktus, tad nākamajā gadā jārēķinās ar cenu pieaugumu un iemesls tam esot piena iepirkumu cenu kāpums.

Esmu pārliecināta, ka lielākā daļa Latvijas sabiedrības izprot un atbalsta zemniekus, kas vairs nedz vēlas, nedz spēj svaigpienu pārdot par cenām, kas ir tuvu vai zem pašizmaksas. Ir tikai apsveicami, ja daļa zemnieku ir atraduši labākus noieta tirgus, kur maksā atbilstošāk par ieguldīto darbu un saražoto vērtīgo izejvielu. Bet vai tas neizbēgami nozīmē, ka arī Latvijas pircējiem par pārtiku veikalos plauktos vai tirdziņos būs jāmaksā būtiski, proporcionāli vairāk?

Mana atbilde ir nē. Un to varu pamatot ar Konkurences padomes veiktajiem pētījumiem, analizējot, kā mainās izmaksas un cenas pārtikas piegādes ķēdē - no izejvielas iepirkuma līdz veikala plauktam.

2016. gadā Konkurences padomes [pētījums par cenu izmaiņu dinamiku no svaigpiena līdz piena galaproduktiem atklāja](#), ka (i) svaigpiena izmaksām pieaugot, ne vienmēr vienlaikus proporcionāli jāpieaug arī tā pārstrādātāju cenām, (ii) svaigpiena cenu šoka jeb strauju, būtisku svaigpiena iepirkuma cenu izmaiņu gadījumā pārstrādes izmaksas tiek ietekmētas četras reizes mazāk, (iii) mazumtirdzniecības posmā cenas reakcija ir mazāka par vienu procentpunktu no sākotnējās, t.i., piena kā izejvielas cenas pieauguma.

Savukārt citā Konkurences padomes 2016. gadā veiktajā [svaigpiena tirgus pētījumā](#) secināts, ka piena produktu eksporta struktūrā joprojām dominē mazapstrādāti piena produkti, līdz ar to svaigpiena iepirkuma cenas Latvijā negatīvi ietekmē pārstrādes uzņēmumu nespēja rentabli realizēt saražoto produkciju un attiecīgi par svaigpienu zemniekiem maksāt vairāk.

Tā, lūk, ir būtiska problēma. Un pie tā visa, ņemot vērā aktīvi skandināto piena produktu cenu kāpumu, paturēsim prātā, ka mēs nedzīvojam noslēgtā tirgū un jau tagad Latvijā ir nozīmīgs līdzvērtīgu piena produktu imports, kas būtiska cenu sadārdzinājuma gadījumā mazumtirdzniecības plauktos spēs aizstāt vietējo produkciju.

Līdz ar to es neredzu pamatu dramatisēt situāciju Latvijā ar it kā neizbēgami gaidāmo pārtikas produktu cenu sadārdzinājumu mazumtirdzniecībā un sēt iedzīvotājos neizbēgama cenu kāpuma gaidas. Iepriekš minētie apsvērumi par pārtikas izejvielu un galaprodukta plaukta cenu korelācijām un aizstājējproduktu esamību manā skatījumā nedod pamatu arī decembrī publiskajos medijos paustajam satraukumam par cenu kāpumu “nedabiski lētajai” maizei, eļļām, apelsīniem, pat kafijai un citiem produktiem. Nav nekāda ekonomiska pamata uzskatīt, ka problēmas ar robustas kafijas pupiņu ražu radīs deficītu visā kafijas tirgū, tādēļ iedzīvotājiem nekādā ziņā nevajag steigt veidot šī produkta krājumus.

Ņemot vērā visu iepriekš minēto, vēlos atgādināt: konkurences tiesības pastāv tādēļ, lai godīgas, spēcīgas konkurences apstākļos patērētājiem būtu pieejamas daudzveidīgas preces. To vidū arī piena un cita veida pārtika, par konkurētspējīgām cenām, ko katrs komersants nosaka individuāli, ņemot vērā sava biznesa pieredzi un iespējas. Vadošo tirgus dalībnieku vai organizāciju pārstāvju

paziņojumi par gaidāmo cenu celšanos konkurences tiesību praksē var tikt uzlūkoti kā signāls visam tirgum saskaņoti rīkoties, ceļot cenas, un tas savukārt var kļūt par iemeslu konkurences pārkāpuma izmeklēšanai.

Tāpēc aicinu gan institūtus, gan asociācijas, gan arī pārstrādes uzņēmumus neradīt nevajadzīgu un nepamatotu ažiotažu un beigt biedēt ar nemitīgu cenu celšanos. Ieteikums pārstrādātājiem - vairāk specializēties, aktīvāk attīstīt augstākas vērtības pārtikas produktus, lai tie kļūtu interesanti eksporta tirgiem un ar pieaugošiem saražotā apjomiem spētu samazināt produkcijas pārstrādes izmaksas. Tad arī vietējais patērētājs, nepārmaksājot un neļaujoties liekam satraukumam nemitīga cenu kāpuma gaidās, labprāt izvēlēsies Latvijas preci.

Novēlu mums visiem laimīgu, ražīgu un pārticīgu Jauno gadu!

Skaidrīte Ābrama,

Konkurences padomes priekšsēdētāja

<https://www.kp.gov.lv/lv/kp-priekssedetaja-skaidrite-abrama-beigsim-set-cenu-kapuma-gaidas-jaunaja-gada-0>